

Občianstvo Únie a hranice národnej identity

Úvod

Inštitút občianstva Únie a klauzula národnej identity členských štátov sa objavili v práve Únie v rovnakom čase. Sú výsledkom Zmluvy o Európskej únii (ďalej len Maastrichtská zmluva alebo ZEÚ) podpísanej 7. februára 1992.¹ Touto zmluvou sa rozširovala európska integrácia do nových oblastí prekračujúcich rámec hospodárskej spolupráce členských štátov. Už existujúca hospodárska spolupráca so svojim supranacionálnym charakterom sa stala prvým pilierom novo vzniknutej Európskej únie a k nej sa pridružili ďalšie oblasti spolupráce a to spolupráca v oblasti spoločnej zahraničnej a bezpečnostnej politiky tvoriacej druhý pilier a spolupráca v oblasti justície a vnútra tvoriaca tretí pilier. Rozširovanie oblastí spolupráce členských štátov a tiež súčasné zavedenie inštitútu občianstva Únie sprevádzali obavy členských štátov zo straty svojej identity v dôsledku vytvárania európskej identity. Preto ako protiváha bolo do zmluvy zaradené aj ustanovenie o ochrane národnej identity členských štátov.

Inštitút občianstva Únie a klauzula identity sú vlastne dvomi stranami tej istej mince. Na jednej strane snaha o rozširovanie spolupráce, ktorej dôsledkom je aj vytváranie spoločnej európskej identity, a na druhej strane obava zo straty vlastnej identity, ktorej prejavom je zavedenie klauzuly národnej identity ako limitu pre výkon právomoci Únie do textu primárneho práva.

Podoba klauzuly identity sa v čase menila. Aktuálne znenie, ktoré je výsledkom Lisabonskej zmluvy,² bolo v čase svojho zavedenia vnímané ako hradba proti vytváraniu „Spojených štátov Európy“ chrániaca rovnosť, suverenitu a základné štruktúry a funkcie členských štátov.³ Je otázne, či tento záver v plnej miere obстоjí vo svetle judikatúry Súdneho dvora vytvorenej počas šesťnástich rokov, ktoré od Lisabonskej zmluvy uplynuli.

Tento článok ponúka popis postupného zavádzania klauzuly národnej identity do textu primárneho práva a následnú analýzu prístupu Súdneho dvora k argumentácii členských štátov opierajúcu sa o klauzulu národnej identity v súvislosti s občianstvom Únie. Analýza sa zameriava na dve rozhodnutia Súdneho dvora v tejto oblasti z poslednej doby. Prvým je rozsudok Súdneho dvora z 19. novembra 2024 vo veci C-808/21, Komisia/Česká republika⁴ a druhým je rozsudok Súdneho dvora vo veci C-713/23, Wojewoda Mazowiecki.⁵

Národná identita v práve Európskej únie

Ako som už uviedla, rozširovanie oblastí spolupráce medzi členskými štátmi prostredníctvom Európskej únie sprevádzala obava členských štátov o stratu svojej identity. Dôsledkom tejto obavy bola snaha začleniť do textu primárneho práva mantinely pre výkon

¹ Ú. v. ES C 191 z 29. júla 1992.

² Ú. v. EU C 306 zo 17. decembra 2007.

³ PUTTLER, A.: *Le renforcement de la notion d'identité nationale dans l'Union européenne*. In ROSSETTO, J. - BERRAMDANE, A. – CREMER, W. – PUTTLER, A.: *Quel avenir pour l'intégration européenne?* Tours, Presses universitaires François-Rabelais, 2010, ISBN 978-2-86906-253-5.

⁴ Rozsudok Súdneho dvora z 19. novembra 2024 vo veci C-808/21, Komisia/Česká republika, ECLI:EU:C:2024:962.

⁵ Rozsudok Súdneho dvora z 25. novembra 2025 vo veci C-713/23, Wojewoda Mazowiecki, ECLI:EU:C:2025:917.

právomocí Únie. Túto funkciu mala plniť klauzula národnej identity, ktorá sa spolu so zásadou subsidiarity⁶ prvýkrát objavila v texte primárneho práva Únie v článku F ods. 1 Maastrichtskej zmluvy. Uvedené ustanovenie znelo:

Únia rešpektuje národnú identitu svojich členských štátov, ktorých systémy vlád sú založené na princípoch demokracie.

Podľa viacerých autorov bol obsah tohto ustanovenia pochybný, bezvýznamný, viac politický ako právny.⁷ Potvrzuje to aj skutočnosť, že podľa článku L tejto zmluvy sa na článok F ods. 1 nevzťahovala právomoc Súdneho dvora, v dôsledku čoho napr. Súdny dvor nemohol v rámci konania o neplatnosť právneho aktu posudzovať, či právne akty Únie rešpektujú ustanovenie článku F, teda či rešpektujú národnú identitu členských štátov. Rovnako tak podľa článku M nemalo mať žiadne ustanovenie Maastrichtskej zmluvy vplyv na ustanovenia zmlúv zakladajúcich jednotlivé Európske spoločenstvá, samozrejme okrem ustanovení, ktoré boli výslovnou revíziou týchto zmlúv.

V tomto období sa objavuje aj prvý pokus zo strany členského štátu, konkrétne Luxemburska, ospravedlniť v rámci konania pre porušenie zmluvy pred Súdnym dvorom klauzulou národnej identity zavedenie obmedzenia na vnútornom trhu spočívajúcom vo vylúčení občanov iných členských štátov z možnosti zamestnať sa v oblasti vzdelávania. Súdny dvor síce uznal, že ochrana národnej identity je legitímnym cieľom pre zavedenie obmedzenia na vnútornom trhu, ale cieľ, ktorý chcelo Luxembursko dosiahnuť, sa dal dosiahnuť aj iným spôsobom.⁸ Súdny dvor teda obmedzenie na vnútornom trhu vyhodnocoval optikou klasického testu proporcionality.

Prvá revízia klauzuly národnej identity bola uskutočnená Amsterdamskou zmluvou podpísanou 2. októbra 1997.⁹ Z článku F ZEÚ stal článok 6,¹⁰ ktorého odsek 3 znel:

Únia rešpektuje národnú identitu svojich štátov.

Klauzula bola po úprave evidentne stručnejšia, keďže z nej vypadla zmienka o systémoch vlád založených na princípoch demokracie. Nič sa nezmenilo na tom, že bola stále mimo právomoci Súdneho dvora.¹¹ To ešte viac podporovalo záver skôr o politickom ako právnom obsahu tejto klauzuly. Jej význam bol najmä interpretačný.

V súdnych konaniach bola klauzula národnej identity ešte vždy používaná len sporadicky v rámci konaní pre porušenie povinností zo strany členských štátov.¹² Začala sa však objavovať v argumentácii generálnych advokátov v ich návrhoch v rámci konania o neplatnosť aktu a v rámci prejudiciálneho konania. Prvým bol generálny advokát Poiares Maduro, ktorý označil

⁶ Článok B Maastrichtskej zmluvy stanovoval, že ciele Únie budú dosahované pri rešpektovaní princípu subsidiarity, pričom do Zmluvy o založení Európskeho spoločenstva bol vložený nový článok 3B definujúci princíp subsidiarity.

⁷ Pozri napr. MARTIN, S.: *L'identité de l'État dans l'Union européenne : entre «identité nationale» et «identité constitutionnelle»*. In *Revue française de droit constitutionnel*, 2012/3 n° 91, ISSN 1151-2385, s. 13-44.

⁸ Rozsudok Súdneho dvora z 2. júla 1996 vo veci C-473/93, Komisia/Luxembursko, ECLI:EU:C:1996:263, bod 35.

⁹ Ú. v. ES C 340 z 10. novembra 1997, s. 1-144.

¹⁰ Zmluva o Európskej únii (konsolidované znenie 1997) - Ú. v. ES C 340 z 10. novembra 1997 s. 145-172.

¹¹ Článok 46 Zmluvy o Európskej únii v Amsterdamskom znení.

¹² Klauzulu národnej identity použilo Nemecko - rozsudok Súdneho dvora zo 4. marca 2004 vo veci C-344/01, Nemecko/Komisia, ECLI:EU:2004:121.

rešpektovanie jazykovej rôznorodosti za jeden zo základných aspektov ochrany, ktorú článok 6 ods. 3 ZEÚ priznáva národnej identite. Jazyk považuje za základný atribút osobnej identity a súčasne za základný prvok národnej identity.¹³

Ďalšiu zmenu klauzuly mala priniesť Zmluva o ústave pre Európu,¹⁴ ktorá však nikdy nevstúpila do platnosti a účinnosti, keďže nebola ratifikovaná všetkými členskými štátmi. Táto zmluva v článku I-5 ods. 1 predpokladala, že *Únia rešpektuje rovnosť členských štátov pred ústavou, ako aj ich národnú identitu obsiahnutú v ich základných politických a ústavných systémoch, vrátane regionálnych a miestnych samospráv. Rešpektuje ich základné štátne funkcie, najmä zabezpečovanie územnej celistvosti štátu, udržiavanie verejného poriadku a zabezpečovanie národnej bezpečnosti*. Zmena mala nastať aj v tom, že ustanovenie o rešpektovaní národnej identity už nebolo vyňaté z právomoci Súdneho dvora. Význam klauzuly národnej identity mal vzrásť aj vďaka tomu, že do textu primárneho práva sa mal dostať článok I-6 prvýkrát obsahujúci výslovnú zmienku o prednosti ústavy a práva prijatého inštitúciami pri vykonávaní prenesených právomocí pred právom členských štátov.

Aktuálna úprava klauzuly národnej identity je výsledkom revízie uskutočnenej Lisabonskou zmluvou. Klauzula je obsiahnutá v článku 4 ods. 2 ZEÚ a obsahovo zodpovedá textu, ktorý bol plánovaný v už spomenutej Ústavnej zmluve v článku I-5 ods. 1. Došlo teda ku konkretizácii klauzuly a k jej posilneniu ako argumentu pre limitáciu právomocí Únie s kontrolnou právomocou Súdneho dvora.

Práve z obdobia po Lisabonskej zmluve je možné vidieť nárast prípadov, keď účastníci konaní pred Súdnym dvorom využívajú v svojej argumentácii klauzulu národnej identity a vyzývajú tak Súdny dvor, aby sa k nej vyjadroval. Už to nie sú len konania pre porušenie povinností, kde klauzula národnej identity slúži ako spôsob ospravedlnenia konania členských štátov, ktoré je podľa Komisie v rozpore s právom Únie. Na klauzulu národnej identity začínajú reagovať aj všeobecné súdy členských štátov, ktoré sa prostredníctvom prejudiciálnych otázok snažia zistiť, či vnútroštátna úprava, ktorá by mohla byť v rozpore s právom Únie, by mohla byť ospravedlniteľná optikou tejto klauzuly. Narastajúci počet takýchto prípadov súvisí aj s tým, že právnu záväznosť Lisabonskou zmluvou získala aj Charta základných práv Európskej únie¹⁵ vďaka odkazu v čl. 6 ods. 1 ZEÚ.

Prvé prejudiciálne konanie, v ktorom sa Súdny dvor vyjadril k argumentu členského štátu založenom na klauzule národnej identity, bolo konanie iniciované rakúskym súdom vo veci C-208/09, Sayn-Wittgenstein. Jeho prejudiciálna otázka smerovala k zisteniu, či vnútroštátna právna úprava zakazujúca uznať priezvisko obsahujúce šľachtický titul určené v inom členskom štáte v súlade s jeho právnym poriadkom predstavuje prekážku pre realizáciu práva občana Únie na voľný pohyb a pobyt v zmysle článku 21 ZFEÚ. Návrh na začatie prejudiciálneho konania bol podaný len niekoľko mesiacov pred vstupom Lisabonskej zmluvy do platnosti a účinnosti a rozsudok Súdneho dvora¹⁶ bol vyhlásený rok po tomto momente. Vzhľadom na tieto časové okolnosti už Súdny dvor v svojom rozsudku vychádzal zo znenia článku 4 ods. 2 ZEÚ v znení Lisabonskej zmluvy, keďže aj rakúska vláda aj Komisia sa v svojej argumentácii

¹³ Návrhy generálneho advokáta Póiares Maduro prednesené 16. decembra 2004 vo veci C-160/03, Španielsko/Eurojust, ECLI:EU:C:2004:817, body 24-36.

¹⁴ Ú. v. EÚ C 310 zo 16. decembra 2004.

¹⁵ Ú. v. EÚ C 202 zo 7. júna 2016, s. 389 – 405.

¹⁶ Rozsudok Súdneho dvora z 22. decembra 2010 vo veci C-208/09, Sayn-Wittgenstein, ECLI:EU:C:2010:806.

odvolávali na klauzulu národnej identity. Súdny dvor v svojom rozsudku výslovne uviedol, že zrušenie šľachtictva a republikánske štátne zriadenie je prvkom národnej identity.¹⁷ Napriek tomu však jeho odpoveď bola založená na klasickom teste ospravedlniteľnosti obmedzenia voľného pohybu, ktorý spočíva v hľadaní objektívnych dôvodov pre obmedzenie a skúmanie proporcionality medzi obmedzením a sledovaným cieľom.¹⁸ Za zmienku stojí skutočnosť, že v návrhoch generálnej advokátky Eleanor Sharpston v tejto veci sa zmienka o klauzule národnej identity vôbec nenachádza.¹⁹

Pozitívne vymedzenie obsahu pojmu národná identita nachádzame okrem rozsudku vo veci C-208/09, Sayn-Wittgenstein už len v rozsudku vo veci C-391/09, Runevič-Vardyn a Wardyn.²⁰ V tomto prípade Súdny dvor za súčasť národnej identity uznal ochranu úradného štátneho jazyka.²¹ V ostatných rozhodnutiach obsahujúcich zmienku o klauzule národnej identity už ďalšie zložky tohto pojmu pozitívne neurčuje. Buď vychádza z uvedených dvoch rozsudkov vo veci C-208/09, Sayn-Wittgenstein a C-391/09 Runevič-Vardyn a Wardyn, alebo len konštatuje, že k zásahu do národnej identity členského štátu nedošlo.

Rezervovanie členstva v politických stranách vlastným štátnym občanom ako súčasť národnej identity

Jedno z práv, ktoré tvorí obsah občianstva Únie, je právo voliť a byť volený v komunálnych voľbách a vo voľbách do Európskeho parlamentu na území členského štátu, ktorého síce nie ste občanom, ale máte v ňom bydlisko, a to za rovnakých podmienok ako občania tohto štátu. Tomuto právu, ktoré je upravené v článku 22 ZFEÚ, zodpovedá povinnosť štátu odstrániť prekážky pri jeho výkone.

Európska komisia považovala českú právnu úpravu o združovaní v politických stranách a v politických hnutiach práve za takúto prekážku, keďže umožňovala členstvo v politickej strane a hnutí iba českým štátnym občanom. Komisia preto podala na českú republiku žalobu pre nesplnenie povinnosti vyplývajúcej z článku 22 ZFEÚ.²² Konanie bolo vedené pod číslom C-808/21 a Súdny dvor o žalobe rozhodol rozsudkom vyhláseným 19. novembra 2024.²³

Česká republika nespochybňovala, že jej právna úprava umožňuje stať sa členom politickej strany alebo hnutia len občanom Českej republiky. Nevidela v tom však porušenie článku 22 ZFEÚ. Nemožnosť byť členom politickej strany alebo hnutia nebráni občanom iných členských štátov Únie s bydliskom v Českej republike realizovať právo voliť a byť volený v komunálnych voľbách a vo voľbách do Európskeho parlamentu. Cieľom neumožnenia členstva v politickej strane alebo v hnutí pre občanov iných členských štátov Únie s bydliskom v Českej republike je zabezpečiť ochranu politického a ústavného systému Českej republiky a teda zabezpečiť rešpektovanie národnej identity garantovanej článkom 4 ods. 2 ZEÚ.

¹⁷ Body 83 a 92 citovaného rozsudku vo veci C-208/09.

¹⁸ Pre rozbor tohto rozsudku z pohľadu klauzuly národnej identity pozri napr. HAMULÁK, O. – KOPAL, D. – KERKMAE, T.: *Identité nationale et constitutionnelle dans la jurisprudence de la Cour de Justice de l'Union européenne*. In Bratislava Law Review, 217, 1/2, ISSN 2585-7088, s. 6 - 27.

¹⁹ Návrhy generálnej advokátky Eleanor Sharpston prednesené 14. októbra 2010 vo veci C-208/09, Sayn-Wittgenstein, ECLI:EU:C:2010:608.

²⁰ Rozsudok Súdneho dvora z 12. mája 2011 vo veci C-391/09, Runevič-Vardyn a Wardyn, ECLI:EU:C:2011:291.

²¹ Bod 86 citovaného rozsudku vo veci C-391/09.

²² Z rovnakých dôvodov Komisia podala žalobu aj proti Poľsku a Súdny dvor o nej rozhodol rozsudkom z 19. novembra 2024 vo veci C-814/21, Komisia/Poľsko, ECLI:EU:2024:963.

²³ Rozsudok Súdneho dvora z 19. novembra 2024 vo veci C-808/21, Komisia/Česká republika, ECLI:EU:2024:962.

Súdny najprv jednoznačne konštatoval, že v dôsledku predmetnej právnej úpravy nemajú občania iných členských štátov Únie s bydliskom v Českej republike rovnaký prístup k prostriedkom na účely skutočného výkonu práva voliť a byť volený v komunálnych voľbách a vo voľbách do Európskeho parlamentu ako českí štátni občania, v dôsledku čoho dochádza k rozdielnemu zaobchádzaniu, ktoré je článkom 22 ZFEÚ zakázané. Následne skúmal či by toto rozdielne zaobchádzanie nebolo ospravedlniteľné snahou chrániť národnú identitu Českej republiky.

Prínosom tohto rozsudku Súdneho dvora je jasné pomenovanie ďalšieho prvku národnej identity. Týmto prvkom je usporiadanie politického života na celoštátnej úrovni, ku ktorému prispievajú politické strany a politické hnutia.²⁴ V tomto kontexte je dôraz na formulácii „na celoštátnej úrovni“. Článok 22 ZFEÚ sa totiž netýka volieb na celoštátnej úrovni, ale len komunálnych volieb a volieb do Európskeho parlamentu. Čiže nič nebráni členskému štátu mať osobitné pravidlá pre politické strany alebo hnutia v súvislosti s celoštátnymi voľbami na jednej strane a v súvislosti s komunálnymi voľbami a voľbami do Európskeho parlamentu na strane druhej. Takéto rozdielne zaobchádzanie by nebolo v rozpore so zásadou rovnosti zaobchádzania, keďže občania Únie, ktorí majú bydlisko v Českej republike ale nie sú jej štátnymi občanmi, sa nenachádzajú v porovnateľnej situácii s českými štátnymi občanmi vo vzťahu k právu voliť a byť volený v celoštátnych voľbách.

Okrem toho Súdny dvor pripomenul svoj záver o vzťahu klauzuly národnej identity obsiahnutej v článku 4 ods. 2 ZEÚ k ostatným ustanoveniam primárneho práva. Prvýkrát ho prezentoval v rozsudku vo veci C-204/21, Komisia/Poľsko,²⁵ kde tvrdil, že klauzulu národnej identity obsiahnutú v článku 4 ods. 2 ZEÚ je potrebné vykladať s prihliadnutím na ustanovenia rovnakej právnej sily a teda článok 4 ods. 2 nemôže zbaviť členské štáty povinnosti dodržiavať požiadavky, ktoré z takýchto ustanovení rovnakej právnej sily vyplývajú.

Ide o veľmi dôležitý záver, ktorý má potenciál ďalšieho vývoja. Rovnakú právnu silu ako klauzula národnej identity má totiž napríklad aj princíp prednosti práva Únie, ktorý síce nie je v primárnom práve výslovne uvedený, ale podľa výkladovej judikatúry Súdneho dvora je súčasťou primárneho práva. Otvára sa tak cesta pre obdobné konštatovanie, k akému dospel Súdny dvor v prípade možnosti členských štátov vyplývajúcej z článku 53 Charty základných práv Európskej únie uplatniť vnútroštátne štandardy ochrany základných práv. V rozsudku vo veci C-399/11, Stefano Meloni Súdny dvor uviedol, že táto možnosť členských štátov prichádza do úvahy len vtedy, ak nedôjde k ohrozeniu prednosti, jednotnosti a účinnosti práva Únie.²⁶ V súvislosti s klauzulou národnej identity by to mohlo znamenať podmienenie jej použitia napr. dodržiavaním princípu prednosti práva Únie.

V prípade právnej úpravy Českej republiky Súdny dvor za ustanovenia rovnakej právnej sily, ako má článok 4 ods. 2 ZEÚ, považoval článok 2 ZEÚ definujúci hodnoty Únie a článok 10 ZEÚ predpokladajúci fungovanie Únie na princípoch zastupiteľskej demokracie. Keďže článok 22 ZFEÚ predstavuje konkretizáciu zásady demokratizácie a zásady rovnosti zaobchádzania s občanmi Únie, pričom obe tieto zásady sú súčasťou hodnôt Únie, nemôže byť

²⁴ Bod 154 citovaného rozsudku Súdneho dvora vo veci C-808/21, Komisia/Česká republika.

²⁵ Rozsudok Súdneho dvora z 5. júna 2023 vo veci C-204/21, Komisia/Poľsko (nezávislosť a súkromný život sudcov), ECLI:EU:C:2023:442.

²⁶ Rozsudok Súdneho dvora z 26. februára 2013 vo veci C-399/11, Stefano Meloni, ECLI:EU:C:2013:107, bod 60.

povinnosť umožniť občanom Únie, ktorí nie sú občanmi členského štátu, na území ktorého majú bydlisko, byť členmi politických strán alebo hnutí v členskom štáte bydliska považovaná za ohrozenie národnej identity členského štátu, keďže prispieva k realizácii iných ustanovení primárneho práva.

Zákaz homosexuálnych manželstiev ako súčasť národnej identity členského štátu

Vnútroštátne konanie, z ktorého vzišla prejudiciálna otázka predložená poľským súdom Súdneho dvoru vo veci C-713/23, Wojewoda Mazowiecki, bolo prejavom správneho súdnictva a poľský súd posudzoval rozhodnutie poľských správnych orgánov o žiadosti dvoch občanov Poľska rovnakého pohlavia o uznanie a prepis sobášneho listu vydaného v Nemecku potvrdzujúceho uzavretie manželstva medzi týmito osobami do poľskej matriky.

Rozsudok Súdneho dvora v tejto veci vzbudil veľký záujem aj v Slovenskej republike, pretože právna situácia v otázke uznávania homosexuálnych manželstiev uzavretých v iných členských štátoch je obdobná situácii v Poľsku. Na rozdiel od Poľska by sa však bolo potrebné v obdobnom prípade vysporiadať nielen s ústavnou úpravou manželstva ako jedinečného zväzku muža a ženy v zmysle článku 41 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky, ale aj s článkom 7 ods. 6 Ústavy Slovenskej republiky, v zmysle ktorého je otázka manželstva súčasťou národnej identity, v ktorej si Slovenská republika zachováva zvrchovanosť. Vzhľadom na zloženie veľkej komory, ktorá o prejudiciálnej otázke poľského súdu rozhodovala, je možné predpokladať, že aj táto skutočnosť bola rozhodovacej formácii známa. Medzi trinástimi sudcami veľkej komory bol totiž aj sudca pôvodom zo Slovenskej republiky. Okrem neho tam bolo ešte šesť sudcov pôvodom z členských štátov, ktoré pristúpili do Únie až v roku 2004 a neskôr.²⁷

Cieľom tohto príspevku nie je polemizovať so závermi Súdneho dvora,²⁸ ale len skúmať, ako Súdny dvor pracoval s argumentom spočívajúcim na klauzule národnej identity. Tento argument sa nenachádza v návrhu poľského súdu na začatie prejudiciálneho konania, ako bol zverejnený v registri dokumentov Súdneho dvora. Ani z textu rozsudku nie je možné identifikovať, kto zo subjektov, ktoré predložili pripomienky v prejudiciálnom konaní, tento argument použil. Pripomienky v prejudiciálnom konaní predložilo celkovo desať subjektov, z nich päť pochádza od vlád členských štátov. Ide o vlády Poľska, Nemecka, Španielska, Maďarska a Holandska. Vzhľadom na význam tohto rozhodnutia pre Slovenskú republiku z dôvodu obdobnej právnej situácie je možné vyjadriť prekvapenie z nevyužitia možnosti predložiť pripomienky zo strany slovenskej vlády. Predkladanie pripomienok v prejudiciálnom konaní je nástrojom na ovplyvnenie diskusie, ktorá sa v danej problematike vedie, čo môže mať vplyv na konečný obsah rozsudku Súdneho dvora.

²⁷ Išlo o sudcov pochádzajúcich z Estónska, Cypru, Českej republiky, Rumunska, Chorvátska a Maďarska.

²⁸ Uvedený rozsudok vzbudzuje viacero otázok. Jednou z nich je napríklad otázka, akú funkčnosť majú v rámci odôvodnenia rozsudku jeho body 44 a 45 pojednávajúce o odvodenom práve rodinného príslušníka na pobyt, keď v tomto prípade sú obe dotknuté osoby občanmi Poľska a teda ani jeden z nich si právo na pobyt v Poľsku neodvádza od iného občana Poľska. Ďalšia otázka sa týka významového posunu záverov z rozsudku Súdneho dvora vo veci C-673/16, Coman, v ktorom Súdny dvor zdôrazňoval uznanie manželstva len na účely výkonu práv plynúcich z práva Únie, pričom v tomto rozsudku už dôsledné prepájanie uznania len s výkonom práv plynúcich z práva Únie absentuje.

V rozsudku sa len v bode 58 sucho konštatuje, že Únia v súlade s článkom 4 ods. 2 ZEÚ rešpektuje národnú identitu členských štátov obsiahnutú v ich základných politických a ústavných systémoch. Keďže ide o takmer doslovné použitie znenia článku 4 ods. 2 ZEÚ, ktorého obsah vytvorili členské štáty, nie je celkom zrejmé prečo sa v tejto súvislosti Súdny dvor odvoláva na svoju predchádzajúcu judikatúru. Naviac, keď sa cez sériu odvolaní v jednotlivých rozsudkoch²⁹ dostaneme k bodu 92 rozsudku vo veci C-208/09, Sayn-Wittgenstein, v ktorom Súdny dvor konštatuje, že Únia rešpektuje národnú identitu jej členských štátov, ktorej súčasťou je tiež republikánske štátne zriadenie. Otázka republikánskeho štátneho zriadenia síce bola dôležitá v argumentácii v rámci rozsudku vo veci C-208/09, Sayn-Wittgenstein, ale nezohráva žiadnu úlohu vo veci C-713/23, Wojewoda Mazowiecki.

V rozsudku absentuje obdobné ustanovenie, ako nachádzame v rozsudku vo veci C-208/09, Sayn-Wittgenstein, kde Súdny dvor výslovne pomenoval prvok národnej identity. V tomto prípade sa Súdny dvor nevyjadril, či definovanie manželstva ako zväzku len medzi mužom a ženou predstavuje prvok národnej identity v zmysle článku 4 ods. 2 ZEÚ, ktorú by mala Únia rešpektovať. Z bodu 62 rozsudku sa len dozvedáme, že uznaním homosexuálneho manželstva uzavretého v inom členskom štáte nedochádza k porušeniu národnej identity členského štátu. Toto konštatovanie má zjavne základ v rozsudku Súdneho dvora vo veci C-473/16, Coman a i.³⁰ Už v tomto rozsudku však argumentácia klauzulou národnej identity zo strany Súdneho dvora nebola veľmi presvedčivá. Súdny dvor totiž záver o neporušení národnej identity vyvodil z toho, že uznaním manželstva uzavretého v inom členskom štáte v súlade s právom daného štátu, a to len na účely uplatnenia práv, ktoré dotknutým osobám vyplývajú z práva Únie, neznamená zásah do právomoci členského štátu definovať inštitúciu manželstva.³¹ Súdny dvor tak bez bližšieho vysvetlenia prepojil klauzulu národnej identity s právomocami členských štátov.

Záver

V úvode som vyjadrila pochybnosť, či judikatúra Súdneho dvora z obdobia po Lisabonskej zmluve potvrdzuje kvalitu klauzuly národnej identity ako hradby proti vytváraniu „Spojených štátov Európy“ chrániacej rovnosť, suverenitu a základné štruktúry a funkcie členských štátov.³² Domnievam sa, že poskytnutá analýza dvoch rozhodnutí Súdneho dvora týkajúcich sa občianstva Únie z pohľadu prístupu Súdneho dvora ku klauzule národnej identity umožňuje konštatovať, že táto pochybnosť bola oprávnená.

V rozsudku, ktorý je výsledkom konania pre porušenie povinností, je reakcia Súdneho dvora na argumentáciu klauzulou národnej identity precíznejšia ako v prípade rozsudku, ktorý je výsledkom prejudiciálneho konania. Súdny dvor v rozsudku vo veci C-808/21, Komisia/Česká republika jasne identifikoval prvok národnej identity a v zásade presvedčivo prepojil výklad

²⁹ Bod 58 rozsudku vo veci C-713/23 odkazuje na bod 43 rozsudku vo veci C-673/16, ten zasa na bod 73 rozsudku Súdneho dvora C-438/14 a ten nakoniec na bod 92 rozsudku vo veci C-208/09.

³⁰ Rozsudok Súdneho dvora z 5. júna 2018 vo veci C-673/16, Coman a i., ECLI:EU:C:2018:385.

³¹ Body 45 a 46 citovaného rozsudku C-673/16, Coman a i.

³² PUTTLER, A.: *Le renforcement de la notion d'identité nationale dans l'Union européenne*. In ROSSETTO, J. - BERRAMDANE, A. – CREMER, W. – PUTTLER, A.: *Quel avenir pour l'intégration européenne?* Tours, Presses universitaires François-Rabelais, 2010, ISBN 978-2-86906-253-5.

klauzuly národnej identity s inými ustanoveniami rovnakej právnej sily. Plnenie povinností plynúcich z iných ustanovení rovnakej právnej sily ako má článok 4 ods. 2 ZEÚ nemôže znamenať zásah do národnej identity členského štátu.

Menej presvedčivý bol prístup Súdneho dvora v rozsudku vo veci C-713/23, Wojewoda Mazowiecki. Odkazovanie na judikatúru Súdneho dvora v súvislosti so znením klauzuly národnej identity, pričom toto znenie nie je nijakým spôsobom judikatúrou ovplyvnené, nie je prejavom úcty voči textu klauzuly vytvorenému členskými štátmi. Súdny dvor mohol väčšiu pozornosť venovať aj zdôvodneniu, prečo podľa jeho názoru nedochádza k zásahu do národnej identity členského štátu, hlavne keď aj judikatúra, na ktorú sa v tomto kontexte odvoláva, neposkytuje dostatok odpovedí. Súdny dvor by nemal zabúdať, že jeho legitimita sa odvodzuje od kvality odôvodnenia jeho rozhodnutí.³³

³³ CLEMENT-Wilz, L. ed.: *Le Role politique de la Cour de justice de l'Union européenne*. Bruxelles, Bruylant, 2019, ISBN 978-2-8027-6148-8, s. 456.